

ALGÚNS ÚTILES DE BRONCE NO CASTRO DE VILADONGA

Un dos aspectos más destacables do Castro de Viladonga é a súa actividade mineira e metalúrxica, a teor da abundancia de restos materiais que apuntan cara a esa faciana económica e ergoloxica. Así, teñen aparecido diferentes ferramentas, moldes de pedra e de arxila, anacos de crisois ou recipientes para a fundición e, en fin, diversos útiles de bronce, algúns deles, sen dúbida, precisamente usados no traballo dos metais e na ourivería. Non nos referiremos aquí a outros obxectos, tamén de bronce, pero que non teñen un fin directamente utilitario, (aínda que si cumpriron unha función determinada); é dicir, quedan para outra ocasión ós adornos ou elementos da vestimenta como apliques (de persoas ou cabalerías), fíbulas e febillas, alfinetes dó cabelo, e outras pezas similares.

En efecto, dentro da cultura material castrexia e, sobre todo, galaico-romana, son relativamente abundantes aqueles obxectos e útiles de bronce, ben como trebellos para diversos oficios, ben para uso doméstico moi variado.

A elaboración destes útiles de bronce era, dentro do que cabe, bastante sinxela, por medio de fundición directa en moldes e, xeralmente en casos de maior tamaño e/ou complexidade, polo coñecido procedemento da cera perdida. Non requeriría unha técnica demasiado depurada nin tampouco unha infraestrutura moi complexa, salvo o necesario uso daqueles moldes, lume e calor de forno, auga e algunas ferramentas axeitadas. Os bronces de época romana soen ser de aliaxe ternaria ou cuaternaria (cobre, estaño, cinc e chumbo). Non insistiremos nesta nota nos procedementos técnicos de elaboración, por outro lado xa ben coñecidos e presentes na bibliografía sobre este tema.

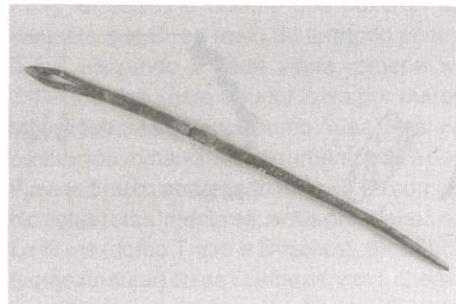
Os obxectos de bronce como caldeiros, coadores, asadeiros e outros similares, xeralmente moi fragmentados e esnaquizados, son moi numerosos entre os achados producidos no Castro de Viladonga. O xeito más habitual de facelos foi o do martelado de láminas de bronce ata darles a forma deseñada. Ás veces, realizábanse cunha soa lámina e cando se usaban dúas ou máis, soldábanse mediante unha pestana rechea de pó de metal, ou ben remachábanse con cravos.

Cando teñen decoración, realizábbase durante a execución do obxecto, e aparece xa desde o propio molde ou ben facíase a base de incisións, troquelados, martelados, estampacións, etc.

Este tipo de obxectos de uso cotián serían asequibles para a maioría da poboación, e virían a completar a existencia doutros ense-

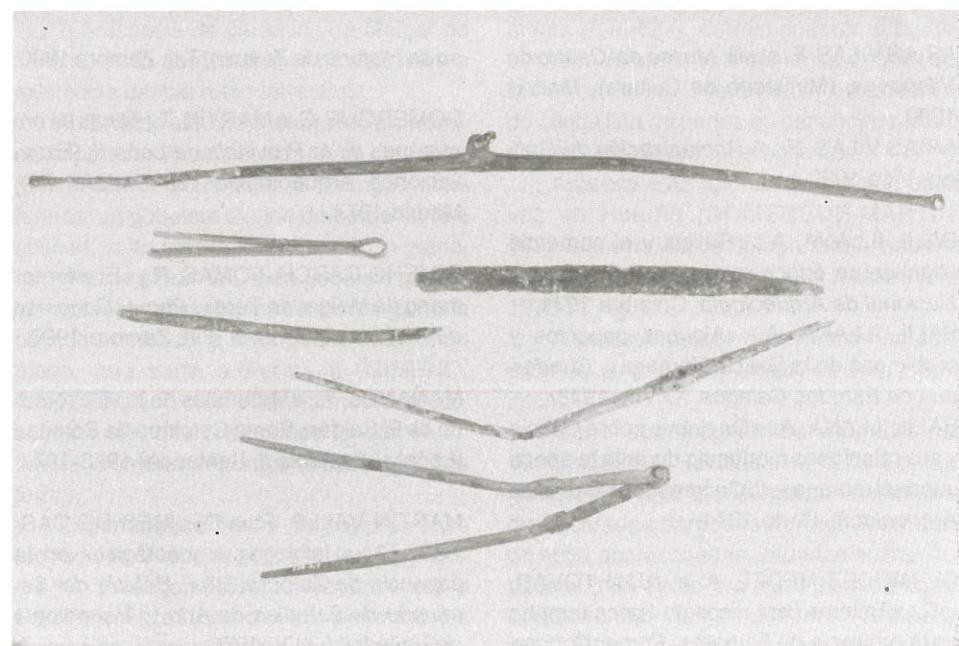
res, de mesa e de cociña ou doutros usos, feitos de cerámica, vidro, madeira, pel ou outro material.

Por medio de moldes de pedra, dos que temos algunha mostra no propio Castro, facíanse diversos obxectos presentes entre os achados de Viladonga como: asas de caldeiro ou de situla (cunca ou recipiente de significación ou uso máis ben ritual, votivo ou simbólico), cadeas e cadeañas de diferente grosor, agullas para o traballo do coiro, liño e pel, brazos de balanza, pinzas (námbolos dous casos de posible utilización na ourivería), compases ou tirapuntos para diversos traballos e oficios, etc.

Dentro desta clase de útiles de bronce, expónense no Museo do Castro, como pezas más destacables, as que a continuación se describen. Sinálase o correspondente número de inventario, onde a mención A70- indica que procede das excavacións de Chamoso Lamas nos anos setenta, sen que coñezamos o ano exacto do seu achado.

- Varias pezas, fragmentadas, de caldeiros formados por dobles láminas de bronce que van unidas por remaches xeralmente circula-

Mª CONSUELO DURÁN FUENTES

res, en número de dous, tres ou incluso sete.(A70-84, A70-85.e A70-93).

- Anacos de coadores, que non son más que láminas de bronce perforadas con furados, uns formando un deseño de círculos concéntricos, outros en liñas paralelas, e outros cunha combinación de círculos e liñas. (A70-86, A70-87 e A70-88).

- Brazo case completo de balanza, cunha variña de sección circular, rematada nos extremos por cadanxeus buratiños circulares, un dos cales está roto. A parte central da balanza fáise algo más grosa e ten no eixo un enganche a xeito de perforación circular que leva amarrada unha pequena arandela tamén redonda. Mide 27'9 cm. de longo. (A70-658)

- Compás ou tirapuntos completo, cos brazos de sección rectangular no primeiro tercio e circular no resto; nos seus extremos finais rematan en punta, mentres polo outro se enganchan nun furado rectangular que atravesa un remache que é o que une os dous brazos. Estes están engrosados aproximadamente ó final do primeiro tercio cunha especie de botón prismático decorado con pequenas estrías incisas ós seus lados. Mide 12'6 de longo nos dous brazos.(A70-661).

Tamén apareceu no Castro outro compás, ou más ben tirapuntos, de moito más grandor e de ferro, en regular estado de conservación.

- Pequena pinza formada por unha única lámina de sección rectangular, pregada sobre si mesma e cunha especie de remache que une os dous brazos a xeito de traveseiro; está decorada ó exterior con dúas liñas incisas lonxitudinais, cortadas por outras dúas transversais nos extremos. Mide 7'3 cm. de longo (pregada) e 0'7 cm. de ancho. (A70-656/1-2).

- Pequena pinza formada por unha única lámina pregada, de sección rectangular moi estreita e plana, e cun pequeno resorte. Mide 5'6 cm. de longo (pregada). (A70-662).

Outras pezas, en forma de placas de bronce de diferentes tamaños, con buratos nos seus extremos e que tamén se documentan en Viladonga, utilizaríanse para diversos usos, aún indeterminados.

Hai tamén dúas pezas que, posiblemente, sexan partes dalgún mango ou asideiro doutros obxectos más complexos:

- Fragmento de barra ou punzón de sección circular, oca polo interior, e decorada con liñas incisas horizontais e paralelas. Mide 5'9 cm. de longo e 0'8 cm. de diámetro. (A70-130).

- Fragmento de barra ou punzón de sección circular, con dúas protuberancias afrontadas cerca dun dos extremos, e outra soa noutro.

Mide 4'7 cm. de longo e 0'9 cm. de diámetro. (A70-131).

Outros útiles, que posiblemente serviron de leznas, burís ou punzóns de uso diverso, son dúas barras de sección rectangular, con sinais de martelado en tódalas súas caras. Unha delas mide 5 cm. de longo e 0'6 cm. de diámetro (A70-125), e outra 9'8 cm. de longo e 0'7 cm. de diámetro. (72-1).

Hai asimesmo varias asas de caldeiro ou sítulas, a maioría delas de sección circular, cos extremos voltos e sen decoración. A máis grande é unha lámina plana feita a martelado, e fáltalle un dos extremos. Mide 14 cm. de longo e 0'5 cm. de ancho. (A70-76/1-2).

Outros útiles de bronce de aparición relativamente frecuente no Castro de Viladonga son as cadeas e cadeñas, cos elos circulares ou ovalados, de diferentes tamaños e grosor. A súa función poido ser moi diversa, desde elementos de pendurado (tipo gramalleira) a sistemas de peche ou enganche.

Entre os materiais de bronce son tamén

de destacar a serie de agujas para diferentes usos e para coser distinto tipo de materiais, presumiblemente liño, lá, coiro ou peles. Pódense citar:

- Dúas agujas gruesas, de sección circular e rematadas en punta; unha delas (mide 16'7 cm. de longo, A70-651) conserva o ollo completo, rematado en forma triangular, mentres a outra (15'5 cm. de longo, A70-659) só conserva indicios do ollo.

- Catro agujas de sección circular, rematadas en punta polos dous extremos, e cun ollo de forma romboidal situado aproximadamente ó final do primeiro tercio. A máis grande delas (de 16'2 cm. de longo, A70-653), ten o ollo decorado cun perfecto círculo (inciso ou feito no molde) a cada un dos seus lados e polas dúas caras.

- Dúas agujas de sección circular, rematadas nunha punta e co ollo alongado. (A70-650, de 9'9 cm. de longo, e A70-652, de

10'5 cm.).

- Unha agulla de sección circular, pequena e estreita, co ollo moi alongado. Mide 4'7 cm. de longo (A70-649).

- Unha agulla de sección circular, moi estreita, cos restos do ollo nun extremo e moi apuntada noutro. Mide 7 cm. de longo. (A70-70).

En resumo, o Castro de Viladonga proporciona un bo mostrario de obxectos e útiles de bronce, dos cales aquí só se fixo mención dos más completos e/ou interesantes (en todo caso, expostos nas vitrinas do Museo), existindo outros más incompletos, fragmentados ou indeterminados nos almacéns do mesmo, e que serán incluídos nun estudio posterior más demorado.

(Traducción ó galego: F. Arias)

BIBLIOGRAFIA

ARIAS VILAS, F. et alii: *Museo del Castro de Viladonga*, (Ministerio de Cultura), Madrid 1990, p.27 ss.

FAUDUET, I.: *Bronzes Gallo-Romains. Instrumentum.Musée d'Evreux*, (Evreux 1992).

ROCHE-BERNARD, G. - FERDIÉRE, A.: *Costumes et textiles en Gaule Romaine*, (Editions Errance), París 1993.

VV.AA.: *Los Bronces Romanos en España*, (Ministerio de Cultura), Madrid 1990, en especial CI.DOMERGUE, p.27 ss., A.FUENTES, p.117 ss. e Catálogo, p.253 ss.

VV.AA.: *Outils et ateliers d'orfèvres del temps anciens*, (Antiquités nationales.Mémorie 2), Saint-Germain-en Laye, 1993.

